

Geweld met
haat en liefde.

Alias Pyrrho

Geweld met haat en liefde.

Een wonderlijke paradox in de moraliteit.

Schrijver: Alias Pyrrho
Coverontwerp: Yan Krikke
ISBN: 9789403618067
© Alias Pyrrho 2021

Eerder verschenen:

De cognitieve evolutie deel 1 en 2. (2013)
Epistemologie, neuroanatomie en evolutie (2014)
Hebben ezels ook bewustzijn (2017)
Weten (2018)
Contingentie (2018)
De positie van waarden in het cognitieve systeem (2019)
FEITEN & FICTIE (2019)
Ik vind... (2020)
Waarheid (2020)

'Zodoende strijden zij voor hun slavernij als ging het om hun heil.'

Baruch Spinoza

Geweld heeft twee gezichten.

Het ene gezicht voltrekt zich vol met haat en diep verdriet. Het andere gezicht ziet er opgelucht uit en is blij dat het geweld heeft toegeslagen. We hebben het hier niet over bijzonder geweld, maar over al het geweld dat zich op de wereld openbaart of dat zich ooit in de historie voltrokken heeft, of zich in de toekomst zal voltrekken. Van het grofste geweld tot aan sluimerende onderdrukking die zich in de tijd diep heeft verankerd in een cultuur of in subculturen. Om dit allemaal te begrijpen trekken we ons terug in de diepste sporen van het menselijk hersenweefsel en zoeken we naar de evolutionaire ontwikkeling van het menselijke genotype dat in de cultuur gestalte kreeg om het geweld aanvaardbaar en onaanvaardbaar te maken.

Van bedreiging tot massamoord.

Iedereen was opgelucht en blij met de uitspraak van de rechter om de schuldige tot levenslang te veroordelen. Met het geweld van de overheid om daders met harde hand te straffen had de rechtsstaat zijn nut weer bewezen. Politie, justitie en het gevangeniswezen zijn de instituties van het morele gezag en het geweten van de democratie. Het is geruststellend en goed. De staat heeft een beschermende functie voor haar burgers bij het overtreden van wetten en met name bij de grondwet. Burgers zijn blij als de regering ingrijpt bij misdaad, corruptie en ethisch onaanvaardbaar gedrag, soms met geweld. Het is de liefde voor geweld en de liefde voor het recht. Zoals de politie deed bij het geweld van een plofkraak waarbij enkele burgers licht gewond raakten. Dat geweld viel echter in het niet, toen de politie in een achtervolging van de drie daders er een doodschoot. De daders waren opgetogen met hun gewelddadige actie, want na de explosie konden ze graaien naar duizenden euro's die in dikke stapels voor het grijpen lagen. De discussie laaide daarna hoog op aan tafel in praatprogramma's of het geweld van de politie wel in verhouding stond tot de misdaad van een plofkraak en of de agent niet vervolgd moest worden voor dood door schuld. Geweld door grof geweld bestraft, stond dat wel in verhouding tot elkaar? Het gaat hier over rechtvaardig en legitiem geweld door politieoptreden en onrechtvaardig geweld dat misschien buiten proportioneel is bestraft. Geweld kent een bepaalde mate, van licht tot heel zwaar, van oplopend met bedreiging of intimidatie tot aan

het uiterste einde van ondenkbaar geweld: genocide of een alles verwoestende kernoorlog. Bij geweld hoeft er in principe nog geen klap te vallen als het blijft bij bedreigingen tot aan stromen vluchtelingen; gezinnen met kinderen die dood en ontbering in ooglogsgebieden moeten ontvluchten om maar in leven te blijven. Geweld is er in alle vormen en hevigheid. Het recht heeft daarbij een marge in de mate van vergelding. Het sluipende verborgen geweld kan al beginnen bij geestelijke of psychische onderdrukking, aanhoudende mentale beschadiging of een dwangmatige beheersing van een ander of anderen om de eigen zin door te drijven. Daar hoeft nog geen druppel bloed bij te vloeien. Bij lichamelijk geweld vallen er al gauw klappen, volgen er rake vuistslagen, messteken of kogels waarbij de aanleiding wraak kan zijn, pure hebzucht of een ideologische afrekening. Bij geweld tussen staten gaat het gewoonlijk over handels- grens- of, machtsconflicten, dan wel religieuze geschillen of etnische confrontaties. Kortom oorlog, al of niet uitgevochten in een langdurige guerrillastrijd. Voor deze geweldsmotieven zijn er mensen te vinden die daarvoor zodanig warmlopen dat ze in die gewelddadigheid geloven en soms hun leven geven, of het risico daarop lopen, en dat vinden ze dat ook waard. Anderen staan daar recht tegenover en zetten de strijd in om dat geweld te bevechten, soms met evenveel overtuiging. Waarom gaan we de strijd aan en waarom nemen we het risico de schade van een vermindering, een marteling of de dood op te lopen bij het bestrijden van geweld? Wat staat er op het spel? Gaat het om bezit, de eer en materiele conflicten of is er meer aan de hand? Zeker, omdat geweld niet alleen

voortkomt uit een ethische grond, maar ook uit waarden. Wat is het verschil? We gaan zien hoe haat en liefde voor geweld gekoppeld zijn aan waarden zoals rechtvaardigheid, maar eveneens aan allerlei ander recht en zelfs onrecht. Juist dat onrecht maakt het verschil met wat we ethiek noemen. We gaan zien hoe overheersend waarden zijn die het meest onwaarschijnlijke kunnen bewerkstelligen in waarheden die fictief zijn. Tot waar het gezonde verstand op tilt slaat. Hoe is dat te begrijpen? Wat is de aantrekkingskracht van geweld in de virtuele wereld van de film, waarin dood en verderf schering en inslag zijn? In de voorliefde voor de thriller, de actiefilm, de oorlogsfilm, de horror of misdaadserie zien we drugsbaronnen achtervolgd door de politie met loeiende sirenes. Menigeen zit avond aan avond in spanning aan de buis gekluisterd geweld te consumeren, terwijl hetzelfde geweld in het dagelijks leven streng veroordeeld wordt. Hoe is dat toch te verklaren? Geweld wordt toch gehaat? En die afschuw is een normale reactie. In ieder geval is geweld ongewenst, in wat voor vorm dan ook. Hoe paradoxaal is daarom de liefde voor geweld? En hoe paradoxaal is de haat met geweld op wat anderen juist goed vinden? Het zijn genoeg vragen die in dit essay, evenwel schoorvoetend, een antwoord krijgen. Waar zullen of kunnen we het betoog beginnen? Er zijn twee mogelijkheden die de ethiek sterk hebben beïnvloed; een die aangrijping vindt in de oude religieuze literatuur, en een startpunt voor moraliteit dat nog veel verder teruggaat tot diep in de prehistorie, het Cambrium, waar een organisme een met cognitie beheerst organisme werd. We gaan ver terug in de cognitieve evolutie,